

İKTİSADİ YÖNELİM İSTATİSTİKLERİNE İLİŞKİN UYGULAMA DEĞİŞİKLİKLERİ

VERİ YÖNETİŞİMİ VE İSTATİSTİK
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANKETLER VE ENDEKSLER
MÜDÜRLÜĞÜ

İktisadi Yönelim Anketi (İYA), Bankamız tarafından 1987 yılında aylık olarak uygulanmaya başlanmıştır. 2006 yılında İYA, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan 2007-2011 yıllarına ilişkin “Resmi İstatistik Programı”nın “Kısa Dönemli İş İstatistikleri” arasında yer almıştır. Bu kapsamda, Program hedefinde yer alan uluslararası standartlara uyum ve işyeri kapsamının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Anketin soru kapsamı gözden geçirilerek, Avrupa Birliği “Sanayi Anketi”ne tam uyumu sağlanmış, “Sanayi Anketi”nde yer almayan soruların sayısı azaltılmış, aylık ve üç aylık uygulanmak üzere iki ayrı anket formu hazırlanmıştır. Ayrıca, anketin işyeri kapsamı TÜİK ile ortak çalışma yapılarak genişletilmiştir. Genişletilmiş işyeri kapsamındaki uygulamaya 2007 yılı Ocak ayında başlanmıştır. İYA, 2007 yılı Mayıs ayından itibaren “Avrupa Birliği (AB) Uyumlaştırılmış İşyeri ve Tüketici Anketleri Ortak Programı”na dahil olmuş ve bu tarihten itibaren Avrupa Komisyonu ve Bankamızın ortak finansmanı ile gerçekleştirilmesine başlanmıştır. Ancak, Bankamızın rapor ve çalışmalarında yapılan anket ve sonuçlarına ilişkin değerlendirmeler yazarlarının görüşlerini yansıtmaktadır. Bu görüş ve değerlendirmelerden Avrupa Komisyonu sorumlu değildir.

Aralık 1987 - Aralık 2006 Dönemi Uygulamaları

İYA, 1987 yılında İngiltere Sanayi Odası’nın (BCI) Sanayi Eğilim Anketi’nden yararlanılarak hazırlanmış, aylık anket formunda ekonominin genel gidişatı, yatırım, iç ve dış talep, üretim ve stoklara ilişkin eğilim ve beklentiler ile mevcut durum değerlendirmelerinin alınmasına yönelik 28 soru yer almıştır. Takip eden dönemlerde para politikası uygulamasında gereksinim duyulan toptan eşya fiyatları enflasyonu ve borçlanma faiz oranlarına ilişkin beklentilerin alınmasına yönelik 6 soru eklenmiştir.

Aynı dönemde, örneklem yöntemi olarak seçilmiş gönüllü katılımcıların paneli oluşturmasına dayanan olasılık dışı yöntem kullanılmıştır. Anket, İstanbul Sanayi Odası’nın (İSO) Türkiye’nin Birinci ve İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu sıralamalarında yer alan firmaların ankete katılım talebimize olumlu yanıt veren üst düzey yöneticilerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dönemde anket uygulaması ortalama 845 işyeri ile gerçekleştirilmiş ve işyerlerinin faaliyet sınıflandırması ISIC Rev. 2’ye göre yapılmıştır.

Anketin, Aralık 1987 - Aralık 2006 döneminde işyerlerinden alınan yanıtlarının ağırlıksız toplu sonuçlarına, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Genel Ağ sayfasında “İstatistikler/Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS)/Arşiv/Arşiv Veri Grupları” başlığı altından ulaşılabilmektedir.

Anketin uygulanmaya başlandığı tarihten sonra yapılan düzenlemeler;

1) Ocak 2007 Düzenlemeleriⁱ

2007 yılından itibaren yapılan çalışmalar çerçevesinde, İYA’nın işyeri kapsamı genişletilmiş ve örneklem, İmalat Sanayi Üretim Endeksi (SÜE) çerçevesindeki anket birimlerinden, 50 kişi ve üzerinde çalışanı olan işyerlerinin üçlü faaliyet düzeyindeki üretim değerine kesme uygulanarak belirlenmeye başlanmıştır.

Ankete katılan işyerlerinin faaliyetlerinin sınıflandırılmasında, 2007 yılından itibaren **NACE Rev.1** sektör sınıflaması esas alınmaya başlanmıştır.

Anket sonuçları, 2007 yılı Ocak ayından itibaren ağırlıklandırılarak toplulaştırılıp yayımlanmaya başlanmıştır.

2) Eylül 2010 Düzenlemeleri

Ankete katılan işyerlerinin faaliyetlerinin sınıflandırılmasında, 2010 yılı Eylül ayından itibaren **NACE Rev.2** sektör sınıflaması esas alınmaya başlanmıştır.

ⁱ Anket sorularına ilişkin olarak 2007 yılında yapılan düzenlemeler Tablo 1’de verilmektedir.

3) Haziran 2011 Düzenlemeleri

Reel Kesim Güven Endeksi (RKGE), kullanıcılar ile karar alıcıların ardışık aylara ait verileri karşılaştırabilmelerine imkân sağlamak amacıyla, 2011 yılı Haziran ayından itibaren mevsimsel etkilerden arındırılmış olarak yayımlanmaya başlanmıştır.

4) Nisan 2013 Düzenlemeleri

İYA'nın *"Şu anda hangi faktör(ler) üretiminizi kısıtlamaktadır?"* sorusuna verilen yanıtların ağırlıklı olarak toplulaştırılmasındaki hesaplama yöntemi, 2013 yılı Nisan ayından itibaren AB standartlarına uyum kapsamında değiştirilmiş ve geriye dönük olarak Ocak 2007 - Mart 2013 dönemi için yeniden hesaplanarak "İstatistikler/Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS)/Tüm Seriler/İktisadi Yönelim Anketi" başlığı altında kullanıma sunulmuştur.

5) Nisan 2017 Düzenlemeleri

İYA yanıtları, birinci aşamada işyerlerinin bir önceki yıldaki ortalama üretimde çalışan sayılarıyla, ikinci aşamada üretim değerleriyle, son aşamada ise katma değer verileriyle ağırlıklandırılmakta iken, 2017 yılı Nisan ayından itibaren ağırlıklandırmanın her aşamasında anket kapsamındaki işyerlerinin bir önceki yıldaki üretim değerleri kullanılmaya başlanmıştır. Toplu sonuçlar ise, geriye dönük olarak Ocak 2007 - Mart 2017 dönemi için yeniden hesaplanarak "İstatistikler/Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS)/Tüm Seriler/İktisadi Yönelim Anketi" başlığı altında kullanıma sunulmuştur.

6) Kasım 2021 Düzenlemeleri

"AB Uyumlulaştırılmış İşyeri ve Tüketici Anketleri Ortak Programı"na tam uyumlu olarak uygulanmakta olan Yatırım Anketi, söz konusu program çerçevesinde yapılan değişiklik gereği, 2021 yılı Güz döneminden itibaren ayrı bir anket formu olarak uygulanmayacaktır. Bahar dönemine ait sorular Nisan ayı, Güz dönemine ait sorular ise Ekim ayı İYA soru formuna dahil edilmiştir.

7) Temmuz 2025 Düzenlemeleri

"AB Uyumlulaştırılmış İşyeri ve Tüketici Anketleri Ortak Programı" kapsamında yapılan güncelleme sonucunda, Üç Aylık İktisadi Yönelim Anketi'nde yer alan *"10-Mevcut sipariş kayıtlarınız üretiminizi kaç ay sürdürmenizi sağlar?"* sorusu anketten çıkarılmıştır.

Tablo 1: 2007 Yılında İYA Soru Formunda Yapılan Düzenlemeler

2007 Yılı Öncesi İYA Soruları ⁱⁱ (Aylık)	2007 Yılı Sonrası İYA Soruları (Aylık)	2007 Yılı Sonrası İYA Soruları (3 Aylık)	Açıklama
15-1	1	1	
9	2	2	2007 yılı sonrası İYA'da mevcut toplam sipariş miktarı sorulmaktadır.
10	3	3	2007 yılı sonrası İYA'da mevcut ihracat sipariş miktarı sorulmaktadır.
11	4	4	
15-2	5	5	
-	6	6	Yeni soru
12-2	7	7	
25	-	8	Referans dönemi ve cevap seçenekleri farklıdır.
5	-	9	İfade değişikliği vardır.
24	-	10	İfade değişikliği ve cevap seçeneklerinde farklılık vardır.
-	8	11	Yeni soru
14-2	11	12	
-	12	13	Yeni soru
-	-	14	Yeni soru
-	-	15	Yeni soru
-	-	16	Yeni soru
-	9	17	Yeni soru
14-1	10	18	
-	13	19	Yeni soru
13-1	14	20	
13-2	15	21	
22-2	16	22	İfade değişikliği vardır.
3	17	23	İfade değişikliği vardır.
21-1	18	24	
21-2	19	25	
30	20	26	
32	21	27	
1	22	28	

ⁱⁱ İYA'nın 2007 yılı öncesi sonuçları, TCMB Genel Ağ sayfasında, "İstatistikler/Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS)/Arşiv/Arşiv Veri Grupları" başlığı altında yayımlanmaktadır.